

06.09.2023

Група № 26

Урок № 1

Тема уроку: «Уживання великої літери»

Мета уроку: поглибити знання здобувачів освіти про правила написання власних назв, про вживання лапок у власних назвах; удосконалювати вміння правильно вживати велику літеру в прізвищах, іменах, по батькові та географічних назвах, розвивати навички розпізнавання орфограм у тесті; формувати вміння робити орфографічний аналіз слів; виховувати уважність, кмітливість та спостережливість.

Матеріали до уроку:

1. **Опрацюйте § 37-38 у базовому підручнику:** *Українська мова (рівень стандарту): підручник для 10 кл. закл. загальн. середн. освіти/ Олександр Авраменко. – К.: Грамота, 2018. – 208 с.*

2. **Перегляньте відео до уроку на YouTube:**

https://www.youtube.com/watch?v=UICHKS0e-eM&ab_channel

https://www.youtube.com/watch?v=Z6NC0X22Eo4&t=172s&ab_channel

підготовка до ЗНО

3. **Законспекуйте в робочому зошиті (основне):**

Правило	Приклади
Власні імена	
З великої букви пишуться (крім <u>загальних</u> назв типу <i>професор, письменник, князь</i> і под.):	
1. Індивідуальні імена людей, по батькові, прізвища, прізвиська, назви дійових осіб у казках, байках, клички тварин, імена міфічних істот:	<i>князь Ярослав Мудрий, Леся Українка, Каменяр (про І. Франка), письменник Іван Семенович Нечуй-Левицький; Мавка, Дід Мороз, котик Мурчик, собака Білий Бім Чорне Вухо, бог Перун, Дажбог, Зевс.</i>
2. Прізвища людей, вживані у загальному значенні, якщо вони не перетворилися у загальні назви, тобто не втратили свого індивідуального	<i>нам потрібні Бербанки й Самиренки.</i>

Правило	Приклади
значення:	
3. Назви найважливіших релігійних понять:	<i>Бог, Аллах, Святий Дух, Син Божий, Мати Божя, Біблія, Євангеліє, Новий Завіт, Коран, Тора.</i>
З малої букви пишуться:	
1. Імена та прізвища людей, які втратили значення власних назв і стали загальними:	<i>донжуан, ловелас, ментор, меценат, робінзон, браунінг (пістолет), галіфе (штани), дізель (двигун), макінтош (плащ), максім (кулемет), рентгєн (апарат).</i>
2. Якщо прізвища (імена) вживаються зневажливо, та в інших випадках:	<i>жалюгідні квіслінги (зрадники), ударив перун (грім), іван-чай (трава), ампер (одиниця сили струму — від прізвища фізика А. Ампера).</i>
3. Назви народів, племен, а також людей за національною ознакою або за місцем проживання:	<i>араби, африканці, латиноамериканці; ацтеки, ірокєзи, поляни; українка, білоруска, латиш, француз, запоріжці, кияни, львів'яни.</i>
4. Родові назви міфологічних істот: <i>ангел, муза;</i> назви порід тварин: <i>бульдог, пінчер, вівчарка;</i> назви груп тварин, хоча вони походять від індивідуальних кличок: <i>лиски, каштанки.</i>	
5. Пишемо з малої букви у вигуках та усталених словосполученнях, що використовуються в розмовній мові, де слова <i>Бог, Господь</i> та ін. не вживаються як їх найменування:	<i>бóже, гóсподи, їй-бóгу, гóсподи бóже мій, бóже збав</i> (крім випадків, коли слова <i>Боже, Господи</i> є звертанням до Бога); <i>бог зна що</i> (невідомо що), <i>бог зна коли</i> (невідомо коли), <i>госпóдь з тобóю (вáми)</i> (вживається як здивування, заперечення, докір), <i>бог з ним (з тобóю)</i> (вживається на знак згоди, примирення, прощення та ін.).
Прикметники, утворені від індивідуальних назв	
З великої букви пишуться:	
1. Утворені від власних назв присвійні прикметники на -ів /-їв (-ов-, -ев-), -ин /-їн:	<i>Грінченків словник, Шевченкове слово, Білашева пісня, Сосюрина лірика.</i>
2. Присвійні прикметники, утворені від іменників – власних назв і входять до	<i>Нобелівська премія, Шевченківська премія, Франківська кімната.</i>

Правило	Приклади
складу назв, що мають значення “імені когось”, “пам’яті когось”:	
З малої букви пишуться:	
1. Присвійні прикметники, утворені від власних особових імен за допомогою суфіксів - івськ-/-ївськ, -евськ-/-євськ, -инськ- / -інськ-/-їнськ-:	<i>шевченківські традиції, франківські кларнети, тургенєвські герої.</i>
2. Присвійні прикметники, що входять до складу складних фразеологічних сполук і наукових термінів:	<i>ахіллесова п’ята</i> (вразливе місце), <i>авгієві стайні</i> (щось занедбане), <i>дамоклів меч</i> (постійна загроза), <i>прокрустове ложе</i> (надумане неправильне мірило), <i>сізіфова робота</i> (марна праця), <i>петрів батіг</i> (рослина), <i>архімедова сила</i> , <i>бертолетова сіль</i> , <i>віттова хвороба</i> .
3. Прикметники, що означають місцезнаходження об’єкта:	<i>київські парки, дніпровські кручі.</i>
Назви держав, адміністративно-територіальні назви	
1. Усі слова пишуться з великої букви у назвах держав та адміністративно-територіальних одиниць:	<i>Арабська Республіка Єгипет, Республіка Болгарія, Сполучені Штати Америки.</i>
2. У назвах груп, об’єднань або союзів держав з великої букви пишуться усі слова, крім родових найменувань:	<i>Європейський Союз, Балканські країни, Міжнародний рух Червоного Хреста і Червоного Півмісяця, Співдружність Незалежних Держав, Троїтий союз.</i>
3. Лише перше слово пишеться з великої букви у назвах автономних областей та округів, а також країв, областей,	<i>Волинська область, Краснодарський край, Ненецький автономний округ, Чернігівська область, Сквирський район.</i>

Правило	Приклади
районів:	
Географічні та астрономічні назви	
<p>1. З великої букви пишемо всі слова (крім <u>родових</u> типу <i>село, область, море, планета, сузір'я</i>) у власних астрономічних, географічних назвах, назвах населених пунктів, споруд, урочищ тощо:</p>	<p><i>сузір'я Великий Віз, Полярна зірка, Європа, Волино-Подільська височина, Карпатські гори, мис Доброї Надії, ріка Дніпро; місто Біла Церква, село Нове Село, Голосіївський парк.</i></p>
<p>2. З великої букви пишуться назви вулиць (бульварів, провулків, проспектів), майданів (площ), парків, шляхів (залізничних, морських і т. ін.), каналів, течій (морських) і т. ін. (<u>родові</u> найменування вулиць пишемо з малої букви):</p>	<p><i>Андріївський узвіз, бульвар Тараса Шевченка, Львівська площа, майдан Незалежності, станція "Майдан Незалежності", вулиця Ярославів Вал; Музейний провулок, Житомирська автострада, Стрийський парк, Північний морський шлях, Придніпровська залізниця.</i></p>
<p>3. Назви сторін світу <i>захід, південь, північ, схід, норд-ост, південний захід</i> звичайно пишуться з малої букви.</p> <p>Якщо під цими назвами розуміються краї чи народи, тоді вони пишуться з великої літери: <i>Західна Україна, курорти Півдня, говірки Північного Степу, країни Заходу, народи Близького Сходу, Північна Буковина, Південне Полісся, Південний берег Криму.</i></p>	
Назви установ, підприємств, організацій, партій, творчих спілок і колективів	
<p>1. У назвах найвищих вітчизняних і міжнародних організацій кожне слово пишеться з великої букви:</p>	<p><i>Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Конституційний Суд України, Верховний Суд України, Організація Об'єднаних Націй, Рада Безпеки ООН, а також Центральна Рада.</i></p>
2. Тільки перше слово і власні назви пишуться з великої букви:	
<p>- назви центральних установ та організацій, міністерств, їх головних управлінь; установ</p>	<p><i>Національний банк України, Міністерство освіти і науки України, Українське товариство охорони пам'яток історії та культури, Вінницький міськвиконком, Львівський обласний відділ охорони здоров'я, Бородянський відділ освіти Київської області (але: планово-економічний відділ Київської міської державної</i></p>

Правило	Приклади
місцевого значення:	<i>адміністрації);</i>
- академії, вищі навчальні заклади, науково-дослідні установи, музеї, театри, кінотеатри, парки культури й відпочинку:	<i>Національна академія наук України, Київський університет імені Бориса Грінченка, Палац культури “Україна”, Кінотеатр імені О. Довженка, Парк культури імені М. Рильського;</i>
- назви підприємств, установ, культурних та освітніх закладів:	<i>Книжкова палата, Київський військовий округ, Київський театр оперети;</i>
- назви партій, міжнародних і закордонних центральних професійних та громадських організацій:	<i>Демократична партія України, Всесвітній конгрес прихильників миру, Федерація незалежних профспілок України, Лейбористська партія Великобританії, Міжнародний валютний фонд;</i>
- назви пам'яток архітектури, замків, храмів:	<i>Андріївська церква, Печерська лавра, Софіївський собор, Золоті ворота;</i>
Назви історичних епох і подій, знаменних дат	
1. У назвах найшанованіших державних свят кожне слово пишеться з великої букви:	<i>День Незалежності України, День Соборності України, День Конституції України</i> (Увага! Згідно з правилами попереднього правопису у цих назвах з великої букви писалося тільки перше слово: <i>День незалежності України, День соборності України</i>).
2. Перше слово і всі власні назви пишуться з великої букви:	
- у назвах історичних подій, епох, війн, повстань, знаменних дат:	<i>Друга світова війна, епоха Відродження, Полтавська битва, Коліївщина, Семирічна війна, Паризька комуна; День знань, День української писемності та мови;</i>
- у назвах релігійних свят і постів:	<i>Великдень, Петра і Павла, Покрова, Різдво, Великий піст, Зелені свята;</i>
Назви посад, звань, титулів	
1. З великої букви пишуться назви найвищих вітчизняних урядових посад:	<i>Президент України, Голова Верховної Ради України, Генеральний прокурор України.</i>

Правило	Приклади
З малої букви пишуться:	
1. Назви посад, звань, учених ступенів:	<i>декан, академік, народний артист України; академік Глушков (але вулиця Академіка Глушкова)</i>
2. Назви титулів, рангів, чинів:	<i>імператор, князь, король; граф Каліостро, король Лір, леді Макбет, доктор Ватсон.</i>
3. Назви найвищих державних посад у закордонних країнах:	<i>президент США, прем'єр-міністр Великобританії.</i>
Велика буква в <u>особливому</u> стилістичному вживанні	
1. В актах міжнародного значення, у дипломатичних документах, в авторському договорі, в угодах і т. ін. з великої букви пишемо такі найменування:	<i>Надзвичайний і Повноважний Посол, Великі Договірні Сторони; Автор, Видавництво; Замовник, Виконавець.</i>
2. З великої букви пишемо займенники <i>Ви, Ваш</i> як формат ввічливості у звертанні <u>до однієї конкретної особи</u> в листах, офіційних документах тощо:	<i>Повідомляємо Вам..., Вітаємо Вас..., у відповідь на Ваш запит...</i>
3. З великої букви пишемо деякі загальні назви в контекстах, де наголошено на особливому змісті цих назв:	<i>Батьківщина, Вітчизна, Честь, Людина, Мати.</i>

3. Виконайте наступні завдання:

1. Напишіть велику чи малу літеру у словах, ставлячи, де потрібно, лапки. Поясніть правопис власних назв.

(п)равобережна (у)країна, (с)тадіон (д)инамо, (п)окровський собор, торт (к)иївський, (ш)евченківська поезія, медаль (м)ати-(г)ероїня, (в)ерховна (р)ада

(у)країни, (в)иробниче (о)б'єднання(к)ристал, (х)арківська (о)бласть, (а)кадемія (н)аук (у)країни, (л)ьвівська (п)лоща, (п)івнічний (п)олюс, (в)еликий (в)із.

2. Велика чи мала літера?

(г)енеральний (с)екретар ООН, (п)резидент України, (г)олова (в)ерховної (р)ади України, (п)рем'єр-(м)іністр Канади, (м)іністерство (о)світи і науки України, (з)ахідна Україна, (к)раїни (з)аходу, (б)ульвар Тараса Шевченка, (е)зопова мова, (м)айдан (н)езалежності, (р)еспубліка (б)олгарія, (у)горська (р)еспубліка, (к)орейська (н)ародно-(д)емократична (р)еспубліка, (р)івненська (о)бласть, (у)ланська (м)іськрада, (ш)евченкові поезії, (ш)евченківські поезії, (ш)евченківська премія, (н)обелівська премія, (в)олодимир-(в)олинський, (н)аціональний (б)анк України, (к)иївський (б)удинок (м)од, (к)иївський (н)аціональний (е)кономічний (у)ніверситет, (д)ень (н)езалежності України, (р)іздво, (а)ндріївська (ц)ерква, (в)олодимирський (с)обор, (к)иєво-(п)ечерська (л)авра.

4. Виконайте **вправу 2 до § 37-38** «Уживання великої літери» з підручника **О. Авраменка за 10 кл.**

Фото виконаних завдань надсилати мені на електронну пошту

ledishade@ukr.net

У темі листа вкажіть ваше прізвище, предмет, номер групи та № уроку.

06.09.2023

Група № 26

Урок № 2

Тема уроку: «Правила перенесення слів з рядка в рядок. Правила графічних скорочень слів»

Мета уроку: поглибити знання учнів про склад і правила переносу слів, удосконалювати вміння правильно ділити слова на склади; домогтися засвоєння учнями основних правил переносу; формувати практичні навички спрямовані на запобігання орфографічних помилок при переносі слів; розвивати орфографічну пильність; прищеплювати усвідомлення того, на скільки велике значення має освіта в наш час.

Матеріали до уроку:

1. **Опрацюйте § 39-40 у базовому підручнику:** *Українська мова (рівень стандарту): підручник для 10 кл. закл. загальн. середн. освіти/ Олександр Авраменко. – К.: Грамота, 2018. – 208 с.*

2. **Законспектуйте в робочому зошиті (основне):**

Слова з рядка в рядок переносимо за складами. Проте не можна плутати правила поділу слова на склади з правилами переносу. З голосними фонемами в усному мовленні пов'язаний поділ слова на склади, у писемному — допустимі переноси частин слова з рядка в рядок.

• У слові стільки складів, скільки є голосних звуків.

• **Приголосний**, який стоїть безпосередньо перед голосним і у вимові зливається з ним, належить до того самого складу, що й голосний: *че-ка-ють* (а не *чек-ай-уть*), *спо-ді-ва-ти-ся*, *си-джу*, *бо-йо-вий*.

• Але якщо префікс або частина складного слова закінчується на приголосний, то перед наступним голосним цей приголосний відходить до попереднього складу: *роз-орати*, *без-іменний*, *пед-інститут*, *пів-острів*.

• Між голосними може бути не один, а два й більше приголосних звуків, як, наприклад, у словах *казка*, *сестра*. Тоді поділ на склади відбувається так, щоб гучність звуків на початку кожного складу поступово наростала. Тому: **сонорний**, що стоїть перед приголосним, відходить до попереднього складу: *чай-ка*, *гол-ка*, *гор-дий*, *зав-жди*, *пір'-ін-ка*, *вій-на*, *сім'-я*; **дзвінкий**, що стоїть перед глухим,

теж відходить до попереднього складу: *каз-ка, книж-ка, гряд-ка, зуб-ці*, в інших випадках приголосні переважно відходять до наступного складу: *се-стра, ру-шник, у-смі-шка, ре-п 'ях, о-брій*.

• Склади бувають відкриті і закриті. **Склад, що закінчується на голосний звук, називається відкритим:** *го-ра, го-во-рю, ду-ма-ю, сві-тло*. **Склад, що закінчується на приголосний звук, називається закритим:** *гір-ський, край-ній, ком-форт*.

Частини слів із рядка в рядок переносяться так, як ці слова на слух діляться на склади: *кар-ти-на, ра-джу-ся, за-твер-дже-но, над-зви-чай-ний*.

Не можна:

а) залишати чи переносити одну букву, тому такі слова, як *олія, одяг, удар, ящик, мрія*, **не діляться для переносу;**

б) розривати буквосполучення **дж, дз**, які позначають одну фонему: *си-джу* (а не «*сид-жу*»), *хо-джу* (а не «*ход-жу*»), *гу-дзик* (а не «*гуд-зик*»); **але:** *від-жив* (а не «*ві-джив*»), *під-звіт* (а не «*пі-дзвіт*» і не «*підз-віт*»);

в) у складному слові відривати від другої частини одну букву, якщо вона **не становить складу:** *дво-значний* (а не «*двоз-начний*»), *само-скид* (а не «*самос-кид*»), *землевласник* (а не «*землев-ласник*»);

г) **розривати ініціальні**, а також комбіновані аббревіатури: *ЧАЕС, УНІАН, МАГА ТЕ, НАТО*.

Апостроф і м'який знак завжди залишаються при попередній букві: *бур'-ян, об'-єм, паль-ці*.

Також не можна:

а) відривати скорочення від слів, яких вони стосуються: *М. С. Грушевський* (а не «*М. С. // Грушевський*»), *проф. Тоцька* (а не «*проф. // Тоцька*»), *2002 р.* (а не «*2002 // р.*»), *25 км* (а не «*25 // км*»), *200 куб. см* (а не «*200 // куб. // см*»);

б) переносити закінчення, з'єднані з цифрами через дефіс: *2-го* (а не «*2- // го*»), *16-му* (а не «*16- // му*»);

в) розривати графічні скорочення: *т-во, р-н, вид-во, і т. д., і т. ін., і т. я.*

Слова, подані повністю, можна будь-як переносити з рядка в рядок незалежно від їхнього значення: *у // нас, пан // Михайло, професор // Круть, Іван // Петрович, 1991 // рік.*

Не можна переносити в наступний рядок розділові знаки (крім тире), дужку або лапки, які закривають попередній рядок, а також залишати в попередньому рядку відкриту дужку або відкриті лапки.

- 1. Виконайте **вправи 2, 3 до § 39-40** «Правила перенесення слів. Графічні скорочення» з підручника О. Авраменка за 10 кл.**

Фото виконаних завдань надсилати мені на електронну пошту

ledishade@ukr.net

У темі листа вкажіть ваше прізвище, предмет, номер групи та № уроку.